

---

Lévai Attila:

## Molnár János életrajz – egyéni felhangokkal

*Abstract: János Molnár's biography - with individual overtones*  
*The lecture addressed the topic about the life of János Molnár and especially about his nature and spirituality. The presenter, a close colleague of János Molnár and later his successor as dean, spoke in a very subjective tone about his predecessor, who was considered by his former students as almost a second father.*

*Keywords: János Molnár, Theology, Calvin J. Theological Academy, Selye János University Faculty of Reformed Theology, Reformed*

Tisztelt Emlékező Közösség, Kedves Testvéreim az Úrban.

Egy olyan alkalmon vagyunk ma együtt, amely engem, személy szerint ambivalens érzésekkel tölt el. Mert bár jó érzés, hogy napra pontosan két évvel Molnár János, szeretett dékán urunk, temetésének napján ennyien együtt lehetünk, s emlékezhetünk rá, azért azt hiszem, abban mindannyian egyet értek velem: sokkal jobb lenne most olyan konferenciát tartani, amin ő is itt lehetne az előadók sorában. Sajnos, a Mindenható másként rendelkezett az ő élete felől, s 2020. november 27-én véget ért az ő földi pályafutása, s ahogy említettem, napra pontosan két éve vettünk tőle végső búcsút, itt, a komáromi templomban, majd helyeztük örök nyugalomra földi porsátorát a garammikolai temető kertben.

Az elmúlt két esztendőben szinte nem telt el úgy nap, hogy valamilyen apropóból ne gondoltam volna rá. Halála után közvetlen, még jó ideig szinte azzal a felfoghatatlan ténszerűséggel éltem a minden napokat, amelyben őt még bele láttam, belegondoltam, beleéreztem. Egyszerűen nem tudtam mit kezdeni a ténnyel, hogy nincs többé közöttünk. Amikor megtudtam a halálhírét, emlékszem, úrrá lett rajtam a fájdalom túl a félsz is. A félsz attól, amire éveken át próbált meg felkészíteni, hiszen éveken át mondogatta nekem: „Gyerek, ha én egyszer majd meghalok, akkor meghagyom, hogy engem Te kell, el-

temess”. 2020. november 27-én délután tudatosodott bennem pár másodperc alatt, hogy eljött az az idő nekem is, amire Vele kapcsolatban soha nem gondoltam volna, hiszen a temetése kapcsán, időről-időre megismétlődő felvetéseire én mindig csak azt mondtam: „Dékán úr, nem kell azt elsietni, lehet, hogy épp fordítva lesz.” (Csak zárójelben jegyzem meg, így a foci-vb kapcsán hozva a nyelvezetet, hogy az egymásnak ígért és az egymást felkérő szolgálataink döntetlenre alakultak: ő esketett engem – kérésemnek megfelelően, s én temethettem sajnos őt, ugyancsak kérésének megfelelően). Halálhíre, a temetés előkészületei, a gyászistentiszteletre való készülődés, s mindaz, ami a két évvel ezelőtti szomorú napokkal összefüggésben volt, meg sem engedték nekem, hogy igazán meg tudjam gyászolni, vagy el tudjam siratni, mint ahogyan ez szükséges a gyász feldolgozásához. A temetési beszéd után kaptam egy sajátságos, ám mégis nagyon emberi visszajelzést sms-ben egyik volt magyarországi tanítványától, aki jelen volt a gyász-szertartáson. Azt írta: „az az elmorzsolt könnycsepp a szószékről lefelé jövedelemben legalább annyit mondott, mint maga a temetési prédikáció”.

Igen, akkor még jó ideig csak ez az elmorzsolt könnycsepp volt minden részemről, ami a fájdalmamat kifejezte. Egyszerűen nem hittem el. El kellett telnie kb. három hétnek, amikor egyik este, nem sokkal karácsony előtt, éppen olyan dolgokkal foglalkoztam, amelyek által kezembe kerültek régebbi írásai, s kezembe került az a mail, amelyet halála előtt másfél héttel írt. Ez volt az a pont, ahol felszakadt bennem valami, s mint egy kisgyermek úgy bőgtem hosszú percekig, s talán valahol ekkor engedtem őt el. Azon az estén tudatosodott bennem: ő nem maradt meg, csak a reá való hálás emlékezés lesz innentől kezdve az enyém – s mindannyiunké.

Ezen hálás emlékezet indíttatta el velünk tavaly is a róla szóló emlékkonferencia megtartásának szervezési munkáit. Sajnos, ahogyan a temetési szertartása, úgy a tavalyi emlékkonferencia elmaradása is a világjárvány számlájára írható. Sokszor elgondolkodtam azon, hogy ha nincs a Covid, biztosan még többen jöttek volna személyesen elbúcsúzni a temetésre, s ha nincs a Covid, akkor ezt az emlékezést már tavaly megtarthattuk volna, mint ahogyan terveztük is.

Ám tudatosítanom kellett, hogy bizony igaza van a Prédikátornak, aki néhai dékán urunk egyik kedves igéjével azt mondta egykoron: „Mindennek rendelt ideje van” (ahogy a réteiek mondják: Prédikátus 3,1).

Most jött el tehát az idő, hogy megvalósulhat ez az emlékkonferencia, s én e helyütt szeretném mindenkinek megköszönni, hogy újra elfogadta a meghívásunkat mindenki, akit már tavaly is megszólítottunk, s felkértünk egy rövid megnyilatkozásra. Igaz, a program kissé módosult, hiszen a mostani programban több előadó szólal majd meg, mint azt tavalyra terveztük – ez a pozitív üzenet, viszont sajnos vannak olyanok is, akikkel tavaly még terveztünk, ám idén már sajnos nem tudunk velük együtt lenni ezen az emlékkonferencián. Az egyik ilyen személy Szűcs Zoltán tanár úr, akiről tavaly óta semmi hírem sincs, csak reméljük, hogy jól van. S a másik, az egykori tanár és barát, Csémy Lajos professzor úr, aki idén október 8-án hunyt el, életének 100. esztendejében. A tavalyra tervezett konferencia szervezésekor még mindketten, Szűcs tanár úr és Csémy professzor úr is vállalták, hogy becsatlakoznak online az emlékkonferenciába, ezzel is adózva Molnár János dékán urunk emlékének. Ma, amikor végre megvalósul ténylegesen is és – Istennek hála – jelenléti formában ez az alkalmunk, akkor egy néma főhajtás erejéig emlékezünk meg Csémy professzor úrról is, Molnár dékán urunk jóbarátjáról is.

Nekem jutott (egészen pontosan tavalyról maradt meg) az a megtiszteltetés, hogy én szólhatok az emlékezőkhöz először. A programban úgy szerepel ez a megnyilatkozásom, hogy „Molnár János életrajz – egyéni felhangokkal”. Sokáig gondolkodtam azon, mik legyenek ezek az egyéni felhangok, miben lehetnek egyéniek azok a tények, elbeszélések, visszatekintés – ami Molnár János dékán urunkhoz köthető. Úgy gondoltam, s most is úgy gondolom, hogy bármennyire is az van a címben, hogy életrajz, nem kívánok a szó hagyományos értelmében vett életrajzot ideidézni, hiszen mindannyian, akik itt vagyunk ma, biztos vagyok benne, hogy el tudnánk mondani kisebb-nagyobb hibákkal a teljes Molnár János életrajzot. Ezért megpróbáltam egy olyan ígét felidézni, amely a reá való egyéni felhangot

talán meg is adja. Hosszas keresgélés után találtam meg Ezékiel könyvének 10. részében a 14. verset, ahol a kérubok leírása kapcsán így szól a próféta: *„Négy arca volt mindegyiknek: az első kerúbarc volt, a második emberarc, a harmadik oroszlánarc, a negyedik pedig sas-arc.”*

S amikor megvolt az ige, akkor ezzel párhuzamosan bevillant valami. Mégpedig az, hogy ötödéves teológusként egy gyakorlati szeminárium keretében, ahol a különböző liturgiákban megjelenő minta-prédikációkat kellett egybevetni, összehasonlítani, én a temetési liturgiák minta-prédikációit vettem egybe, s ott szólított meg először ez az Ige, egy temetési minta-prédikációban. A Ravasz-féle, 1927-es liturgiás könyvben van egy ilyen igehirdetés, amely a „Temp-lomi vagy prédikációs temetés” minta-prédikációjaként jelent meg. Ezt a prédikációt anno maga Ravasz László püspök mondta el Szilády Áron felett. Akkor, 23 éve, nem foglalkoztam még azzal, ki is volt valójában ez a Szilády Áron – de most, miután fellapoztam hosszú idő után újra ezt az igehirdetést: igen. Meglepett az életrajzi párhuzam Szilády és Molnár János között. Sziládyról ezt írja a lexikon: „református lelkész, irodalomtörténész, nyelvész, orientalista”. S ha röviden kellene bemutatni néhai Molnár János dékán urunk szolgálati területeit, majdnem ugyanezt mondhatnánk el. Csoda-e, ha egyre inkább éreztem a késztetést, hogy ezen egykori temetési prédikáció legyen az egyéni felhang a Molnár Jánosról való vissza-, illetve megemlékezésemben?

Az ő életében is ott volt elrejtve ez a „négy-arcúság”. Nagyon kevesen láthatták egyszerre mindegyiket. Voltak, akik többet is láthattak, s biztosan voltak olyanok is, akik egyet sem láttak igazán.

Kezdeném talán azzal, (Ravasztól kölcsönözve a párhuzamokat minden esetben), amit feltételezhetően legtöbbször láttak – az idézett igében én is hátulról előre haladva: ez a sas-arc. Ez az az arca, amely a tudományba nézett. Kell-e ezt nagyon Molnár János esetében magyarázni? Akinek tudományos orientációja rendkívül szerteágazó volt. Aki már ifjú korától a természettudományi tantárgyak és a testnevelés bűvköréből áttér, megtér a teológia tudományába, egy kisebb kitéréssel, az Istenről szóló, s az azt hirdető tudomány szolgálatába. Ő

maga az élet-interjújában így vallott erről: „Érettségi után két éven keresztül jelentkeztem a pozsonyi Comenius Egyetem Természettudományi Karára, először vegyésztetre, utána ugyanabban az évben fizika - kémia szakra is. Annak ellenére, hogy sok embernek a példáját én számoltam ki a felvételin, mindenki az enyémről másolta le, nem vettek fel. Szeptemberben, amikor elmentem az egyetemre, ők mind ott voltak beiratkozni. Szerettem volna jelentkezni testnevelés szakra is, de nem tudtam elmenni a felvételire, mert elszakadt a hasizmom. A következő évben már jelentkeztem testnevelés és magyar szakos tanárképzésre, de nem vettek fel. A magyar felvételi jól sikerült, a testnevelés még jobban, én voltam a legjobb átlagú az összes felvételiző közül. Ezt onnan tudom, hogy mindig azt hívták elsőnek orvosi vizsgálatra, aki a legjobb volt. Én mentem elsőnek. Nem vettek fel, mert rossz volt a kádervéleményem. Édesapám lévita volt, a templomban szolgált minden vasárnap kétszer, ahogy azt már említettem. A második bűne az volt, hogy nem volt benne az EFSZ<sup>1</sup>-ben sem, ami 1958-ban az akkori rendszerben megbocsáthatatlan bűnnek számított. A kudarcok után fogtam magam és önként elmentem Kladnóra a vasgyárba, hogy javítsam a káderomat. Azért mentem Kladnóra, mert valakitől azt hallottam, hogy oda felvesznek. Másfél évet töltöttem ott és komoly fizikai munkát végeztem. A vasöntödében elképzelhetetlenül meleg volt, a munkát pedig annak ellenére végezni kellett. Kladnóról a következő lépés már a prágai teológia volt. A szüleim mindig azt akarták, hogy teológiára menjek, de én különösebben nem törekedtem abba az irányba, de az egyik volt osztálytársam, a Sándor Károly már Prágában, a teológián tanult két éve. Ő rögtön oda jelentkezett. Vele beszéltem és biztatott, hogy jelentkezsek. Akkor is kellett lelkészi és püspöki ajánlás. Jelentkeztem is, elmentem a felvételire, és a sikeres felvételi után 1958 szeptemberétől megkezdtem a teológiai tanulmányaimat, megkezdődött a teológus időszak. Az életemben Prága és minden, ami azzal összefügg, meghatározó lett.”

A teológia tudománya – még ha évtizedeken keresztül nem is lelkészként gyakorolta ezt a tudományt a gyakorlati, gyülekezeti tere-

<sup>1</sup> Egységes földműves szövetséget

pen és a teológus-hallgatókat oktatva – élete végéig vele maradt. Ezt szerette legjobban minden általa kultivált tudományág közül. Mert, bár életében közel került a könyvtári szakma tudományosságához, az orientalisztikához, a lingvisztikához, s érintőlegesen még számtalan más tudományághoz (pl. a Ferences-barátoknál lévő pincemesterséghez, valamint későbben Rétén, majd Bátorkeszin is a borkészítés kapcsán ennek a tudásához is), mégis csak a teológia és az általa tanított teológiai rész tudományok voltak azok (vallástudomány, filozófiatörténet, dogmatörténet, héber nyelv, judaizmus, keresztyénség, magyar egyháztörténet), amelyek Prágában, Pozsonyban, s majd Komáromban sok-sok hallgatója előtt lebbentették fel a tudományokra tekintő sas-orcáját.

A másik arc: az oroszlán-orca, vagy oroszlán-arc. Ezt azok látták, akik 1. vagy féltek tőle, vagy 2. szembe akartak szállni vele. Nem volt egy könnyű ember, s nehezen lehetett hozzá közel kerülni – mondták sokan földi életében. Azt hiszem, ezt olyanok mondhatták, akik vagy nem is szerettek volna túlságosan közel kerülni hozzá, vagy azért szerettek volna közel kerülni hozzá, hogy bosszantására és ártására legyenek. Az oroszlán-arc sokakat megdöbbsent és távolságtartásra int. Az első benyomás (az enyém is) sokakban ilyen volt Molnár Jánosról. Én sem felejttem el, hogy hónapokig mennyire rettegtünk tőle és a héber óráitól. Azok, akik aztán leküzdve minden félelmüket, újra és újra szembe mertek nézni ezzel az oroszlán-arccal is, azok azt tapasztalták, hogy az arc, bár lehet dühös olykor-olykor, és el is bődülhet egy-egy alkalommal, de alapjában véve, akiket megszeretett, azokkal szelíden is tudott viselkedni, a jámbor oroszlán szelídségével. Ezen a ponton volt talán a legellentmondásosabb az ő megítélése, mert ez az arc már egy szűkebb körnek fedte fel csak magát valóságosan.

A harmadik arc, az ember-arc. Ez tényleg csak a legszűkebb körnek volt látható, a kiválasztottaknak, a leginkább szeretetteknek – azoknak, akik legközelebb álltak hozzá. Akiket becézgetve emlegetett, akiket a hátuk mögött Juliskámnak, Péternek, Dundinak – vagy akit talán ezen apropóból és ezzel az arccal leginkább lesett, akit Masinak vagy Masának becézett szemében is és emlegetve is. És volt egy kissé tágabb kör, akik halványabban láthatták ezt az ember-arcot, pár nagyon jó barátja,

kollégája – és „gyerekek – gyermekek” szűk köre. Hálát adok az Istennek, hogy ilyen kivételezett „gyerek” lehettem én is az ő életében.

S végül talán a legfontosabb: a kérub-arc, amivel Istenre nézett. Arra az Istenre, akik számtalan módon mutatkozott meg élete történetében, emberileg hol jobb, hol rosszabb helyzeteket teremtvé számára, ám ez csak az emberi gondolkodás és megítélés. Ő maga szüntelen hálás tudott lenni az Istennek, hogy megtartotta őt a nehézségek közepette, távol az otthontól, iraki kiküldetése és munkája idején, s hogy szolgálatába állhatott, s hirdethette lelkipásztorként az ő igéjét. Erős hite volt, amely megtartotta őt mindenekben, s hiszem: ezen erős hit alapján nyer majd egykoron bebocsájtást – reméljük, velünk egyetemben – Krisztus mennyei királyságába.

S a végére marad talán a legegényibb felhang: A pandémia első hónapja után kaptam tőle egy mailt, egy csatolt dokumentummal, amelyben egy vers volt. A címe: Ima a garmmikolai református gyülekezetért. Az üzenetben a kísérő szöveg ennyi volt: *„Édes Gyerme-  
kem! Ezt még senki sem ismeri (még rokonaim sem, egyedük neked  
küldöm el. Tudod, én a messzi és sok éven áttartó Bagdadban is ugyan-  
az voltam. Mint ma. Olvasd el, és emlékezz rá! Üdvözlettel: csmrj”*  
Ez a vers lesz most eme egyéni felhangokkal megtűzdelt emlékező-  
semnek a vége. Legyen emléke áldott közöttünk!

### **Ima a garmmikolai református gyülekezetért**

Bagdad melletti Abú Ghraib, 1989. március 16.

Könyörülj, Uram, e gyülekezeten,  
melyet büntettél ostoroddal,  
adván azt,  
arra érdemtelenek kezébe.  
Híveit messzi földre,  
idegen tájakra szóratád szét:  
helyükre jövevényeket hoztál,  
– nagy számban –  
hogy a maradék idegennek érzi magát  
saját otthonában!

Téged magasztaló híveid;  
maradék és elhurcolt egyaránt  
otthonát,  
földjét,  
rokonát,  
temetőjét.  
templomát,  
Sionodat – siratja – Úram!

Híveid gyülekezetét gyászolja e nép!  
– Óh Örökkévaló!  
mely évszázadokon,  
évezredekén át Téged magasztalt  
a Kékhomokú Garam e szerencsétlen,  
vérrel,  
verítékkal,  
könnyel áztatott partján.

Fájdalom,  
de a maradék sem marad kebeledben – Uram!  
Szóródik,  
tovább szóródik, porlad,  
mint őseink csontjai akáclombos temetőnkben,  
ahol ugyan még mi vagyunk többségben,  
de a Hősök Kövén  
már olvashatatlanok a nevek.

Templomunk padjai  
az ürességtől konganak,  
falai omladoznak.  
Gyermekkorom évektől megszépített emlékei  
aranyszárnyakon hozzák felém a mesebeli látványt:  
sátoros ünnepnapon be sem férünk  
– akkor még –  
szűk templomunkban!



Fél évszázad öröme,  
fájdalma,  
kínja és boldogsága sűrű ködén át,  
tisztán rajzolódik ki a kép:  
öregapám,  
a kortársai, meg a nála idősebbek  
kifent bajuszú komor arccal,  
testhez simuló magyar nadrágban és kabátban  
méltóságosan zengik a fennálló éneket.  
Még apám tiszta, csengő baritonját is hallom mögülük.  
Anyám sötét főkötőben a fiatal asszonyok sorában áll.

Én test nélkül lebegek,  
sehol sem vagyok,  
de bennük élek,  
bennem ők élnek.  
Örömeikre nem emlékezhetem,  
de kínyaik,  
bűneik  
marcangolják énem.

Tőlük messze porladok élve,  
szárny nélküli madárként lebegek a semmiben.  
Talajt, hol megvethetném lábam,  
nem találok,  
mert nincs a földön hely,  
hol e szerencsétlen népnek  
igaza lenne.

Elszáll a mesebeli látvány,  
s az üres templom omladozó fala fogad.  
A sivár valóság láttán  
elakad az ajkamon az ima – Óh, Uram!

Taníts meg  
bízni,  
hinni – Óh Mindenható!  
A pusztában a sziklából vizet fakasztottál.  
Javítsd meg a templom falait!  
Töltsd meg padjait az én népemmel!  
Ne hagyd, hogy pogányok uralják  
e vérrel,  
verítékkal,  
évszázadok kínjaival  
épített ősi Sion!  
Ámen.